

УДК 378.4:314.151.3-054.73-057.875

ЮРІЙ КРАЩЕНКО

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

**ЗМІСТ ТА ФОРМИ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ
АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ДО
УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ЖИТТЯ**

Запропоновано зміст та форми педагогічного супроводу адаптації внутрішньо переміщених осіб до університетського життя, котрі включають створення сприятливого соціально-психологічного мікроклімату, забезпечення особистісно-зорієнтованого навчання, встановлення дружніх доброзичливих продуктивних стосунків з оточуючими студентами та викладачами, підтримку патріотичної громадянської позиції студентів-переселенців. Пріоритетними напрямками адаптації студентів-переселенців є відновлення соціального статусу студента, формування установок щодо пристосування до нових умов нормальної життєдіяльності, подолання психофізіологічних травм, стресового стану, соціальної апатії, втрати віри у майбутнє та позитивне сприйняття дійсності. Розроблено відповідні рекомендації органам студентського самоврядування.

***Ключові слова:** внутрішньо переміщені особи, студенти-переселенці, адаптація, педагогічний супровід адаптації, студентське самоврядування, орган студентського самоврядування.*

Актуальність дослідження. Каталізована військовою агресією соціально-політична нестабільність зумовила появу значної кількості внутрішньо переміщених осіб з окупованих частин Донецької та Луганської областей та АР Крим і м. Севастополь. Реінтеграцію окупованих частин Донецької та Луганської областей, АР Крим, «зшивання» України може каталізувати найбільш мобільна соціальна категорія – студенти. Створення максимально сприятливих умов для адаптації внутрішньо переміщених осіб до університетського середовища стане передумовою більш глибоких процесів ресоціалізації населення Донбасу. Студентське самоврядування

розглядаємо як дієвий засіб адаптації студентів переселенців, включення їх у структуру міжособистісних конструктивних стосунків, взаємодопомогу, взаємопідтримку [3, с. 43].

Пріоритетними напрямками адаптації студентів-переселенців є відновлення соціального статусу студента, формування установок щодо пристосування до нових умов нормальної життєдіяльності, подолання психофізіологічних травм, стресового стану, соціальної апатії, втрати віри у майбутнє та позитивне сприйняття дійсності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Адаптація особистості до навчання у вищому навчальному закладі – складний, довготривалий, динамічний процес. Проблемою адаптації студентів до умов ВНЗ науковці уперше зацікавилися у 60-70 рр. ХХ ст. (Д. Андреева, Р. Нізамов, В. Секун та ін.). Пошуку шляхів, що забезпечують найбільш ефективну і швидку адаптацію, сьогодні приділяють значну увагу представники української та зарубіжної науки (Д. Порох, І. Сімаєва, В. Ємельянов, О. Орехова та ін.). Науковці акцентували увагу на змінах, що зазнає особистість у процесі адаптації, формуванні у студентів «образу – Я», ціннісних орієнтацій [1, с. 48-51].

Адаптація внутрішньо переміщених осіб до університетського середовища, сприяння якості освіти студентів переселенців були в фокусі уваги ряду зарубіжних дослідників [4-5].

Метою статті є визначення змісту та форм педагогічного супроводу адаптації внутрішньо переміщених осіб до університетського життя, котрі включають створення сприятливого соціально-психологічного мікроклімату, забезпечення особистісно-зорієнтованого навчання, встановлення дружніх доброзичливих продуктивних стосунків з оточуючими студентами та викладачами, підтримку патріотичної громадянської позиції студентів-переселенців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Університетське середовище має певну низку своїх особливостей, які в певній мірі ускладнюють адаптацію студентів-переселенців до навчання у новому ВНЗ.

За результатами опитувань, проведених Ю. Дмитренко, студенти-переселенці найчастіше зустрічаються з такими труднощами: відчутна різниця у навчальних предметах та кількості їх годин у порівнянні з «рідним» вищим навчальним закладом; зміна стилю викладання та подачі матеріалу, застосування інших методик навчання; психологічний бар'єр та дискомфорт у спілкуванні з викладачами та адміністрацією; відчуженість нового студентського колективу, групи, тощо; постійні стреси через різку зміну звичного середовища життя; страх виявити свої здібності та неможливість їх розвитку; недостатня кількість інформації від міської та державної влади, яка б підтримувала та допомагала студентам-переселенцям адаптуватися до нового середовища; постійна тривога за своїх рідних та близьких, які лишилися на окупованій території; внутрішній страх перед новим, само невизначеність та невпевненість в собі.

Тож адміністрації, професорсько-викладацький та студентський колективи вищих навчальних закладів мають стати найголовнішою та найефективнішою «рукою допомоги» в період адаптації, відтак – забезпечити педагогічний супровід адаптації внутрішньо переміщених осіб до університетського життя. Розглянемо це на прикладі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (далі – Університет), де в роботі зі студентами викладацький склад та студентська рада ефективно застосовують педагогічні, психологічні методи подолання проблем, з якими стикаються студенти-переселенці під час адаптації, залучення до суспільно-корисної та цікавої роботи за інтересами.

Необхідною передумовою для ефективного функціонування Університету є опора на самих студентів, їх внутрішній світ та життєві прагнення з метою максимально ефективного функціонування освітнього та виховного процесів. Саме на таких засадах базується організація роботи в Університеті, де представники студентського самоврядування від імені студентів беруть активну участь в організації навчального процесу свого, мають вирішальний «голос» у питаннях, які стосуються безпосередньо студентського життя та благоустрою, долучаються до науково-дослідної роботи, представляють інтереси студентства на різних рівнях взаємодії та найчастіше

виступають організаторами проведення різноманітних заходів як суспільно-психологічного, так і науково-практичного значення. Так, на разі, студенти ВНЗ на свій смак обирають певні дисципліни, мають право обирати чи змінювати викладача, мають активну позицію щодо специфіки викладання того чи іншого матеріалу.

Моніторинг, який постійно проводить студентська рада щодо рівня навчального процесу в університеті, дає можливість самим студентам і адміністрації аналізувати та робити висновки щодо тих чи інших дисциплін, методик та способів викладання. Особливо корисною така робота є в сучасному суспільстві, яке зіткнулося з проблемами ВПО. Студенти-переселенці відзначають, що саме особистісно-зорієнтоване навчання та постійна робота університетської команди полегшують процес їх інтеграції до нового середовища, вирішення проблем, з якими вони стикаються сьогодні.

Нове середовище – надзвичайно сильний стресор для кожної людини, особливо для молоді, яка ще само невизначена, нереалізована та дуже часто невпевнена в собі. Тому в Університеті саме встановленню дружніх доброзичливих стосунків між студентами та викладачами приділяється велика увага та ведеться постійна робота. «Викладач моєї кафедри, надзвичайно розумна, мудра та шанована людина, стала одним з моїх найкращих друзів в цьому університеті. Переїхавши сюди, я мріяв продовжувати свій творчий літературний шлях, але не мав уявлення як це робити в чужому місці без будь-якої підтримки. А вона в мене повірила, побачила вогонь в очах уже на перших заняттях і, як результат, стала автором передмови до моєї першої збірки», розповідає студент-переселенець Сергій Н. (м. Слов'янськ).

Яскравим прикладом професіоналізму та людської небайдужості є ініціатива викладачів Університету та студентської ради щодо проведення зустрічі з представником головного юстиції в Полтавській області та студентами задля роз'яснення та вирішення цілої низки питань, що стосуються зміни місця проживання, місця навчання та відновлення своїх прав як громадян України на новому місці. Перелік таких зустрічей досить великий та має широкий тематичний діапазон, адже проблеми мають різний характер за значенням та тривалістю.

Викладацький склад Університету долучається до студентських заходів, творчих вечорів та проєктів, бере в них активну участь, живе студентським життям. Саме такі заходи формують повноцінні дружні продуктивні стосунки між студентами та викладачами за допомогою студентського самоврядування нашого університету.

«Приємним відкриттям для мене стала робота студентського самоврядування ПНПУ імені В.Г. Короленка. Такої турботи, доброзичливого ставлення та підтримки я не очікувала отримати. Надзвичайно велику роль зіграв той факт, що студентів-новачків студентська рада активно й постійно залучає до всіх внутрішніх та загально міських заходів», – ділиться своїми враженнями студентка-переселенець Анастасія З. (м. Краматорськ).

За ініціативи студентської ради з метою виховання патріотизму, емпатії та усвідомлення розуміння власної ролі в долі своєї країни, неодноразово проводилися зустрічі з військовими, які повернулися із зони бойових дій, волонтерами, представники державних органів влади. Постійно ведеться волонтерська діяльність студентами Університету в різноманітних формах: донорство, благодійність, залучення до суспільно-корисної роботи, моральна підтримка військових та ВПО, різноманітні культурно-мистецькі заходи патріотичного спрямування, флешмоби, тренінги, акції та конкурси. Студенти Університету є постійним учасниками та співорганізаторами всіх міських та обласних заходів патріотичного характеру, таких як: парад вишиванок «Полтава вишивана», спортивно-оздоровчий захід «Заграва», «Збери макулатуру – подаруй життя солдату» та багато інших. Студенти-переселенці є активними учасниками волонтерського руху та входять до складу волонтерського центру «АКОРД» Університету. Волонтери центру активно співпрацюють з міською благодійною організацією «Світло надії» та службою соціальної допомоги самотнім і людям похилого віку. Студенти-волонтери допомагають у зборі речей першої необхідності,

закупівлі медикаментів та продуктів харчування тощо. З ініціативи волонтерів центру «АКОРД» систематично організуються заходи щодо допомоги бійцям із зони АТО (відвідування військових у шпиталі, придбання медикаментів, надання їм психологічної допомоги, придбання ультрафіолетових камер для зберігання медичного стерильного інструменту, бактерицидних опромінювачів для стерилізації перев'язувального матеріалу).

Особливо привабливою платформою включення студентів-переселенців в нове комунікаційне середовище є Полтавський молодіжний проект «Школа місцевого і студентського самоврядування «Лідер майбутнього», яка триває протягом навчального року й охоплює активних молодих осіб із більшості вищих навчальних закладів м. Полтави.

Основною метою діяльності психологічної служби Університету є психологічний супровід педагогічного процесу, захист психічного здоров'я і соціального благополуччя всіх його учасників (студентів, педагогічних і науково-педагогічних працівників), пошук найбільш ефективних форм і методів роботи зі студентською молоддю. Для підвищення психологічної культури всіх учасників освітнього процесу психологічна служба Університету пропонує тематичні групові заняття: «Як живеться, студенте?» (адаптація першокурсників), «Організація часу» (тайм менеджмент), «Як пережити іспити без стресу», «Зустріч із собою» (сприяння процесу самопізнання та саморозвитку), «Вільне спілкування», «Потреби і почуття», «Розвиток емоційного інтелекту» (профілактика професійного вигорання), «Дитячо-батьківські стосунки», «Взаємини між чоловіком і жінкою», «Любов і нелюбов у стосунках» (дружніх, сімейних, інтимних), «Обираю здоров'я».

Психологічний аспект адаптаційного періоду є надзвичайно важливим, адже студенти-переселенці не бажають, щоб на них звертали більше уваги, ніж на інших. Тому саме задля подолання будь-яких соціальних та психологічних бар'єрів студентське самоврядування має максимально залучитися до роботи з такими студентами. Адже студент студента завжди зрозуміє. Така форма роботи й максимально «безболісною» й ефективною [2].

Так, за підтримки психологічної служби Університету та психолого-педагогічного факультету, для проведення студентським самоврядуванням нами запропоновано декілька програм тренінгів та зустрічей, метою яких є полегшення адаптаційного періоду студентів-переселенців до університетського середовища.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок із напрямку. Передумовою адаптації внутрішньо переміщених осіб є особистісно-зорієнтований підхід та комплекс психолого-педагогічної підтримки (діагностика готовності до навчально-пізнавальної діяльності, мотивів навчання, ціннісних орієнтацій, соціально-психологічних установок, психічного стану і проблем в адаптації; допомога в розвитку навчальних навичок і регуляції свого життєтворення; психологічна підтримка студентів-переселенців в подоланні соціокультурних труднощів життя і встановлення комфортних взаємовідносин с однокурсниками і викладачами; консультування студентів-переселенців, що відчувають проблеми в адаптації чи при розчаруванні в обраній спеціальності; корекція самоцінки, відчуття соціального вакууму, професійного самовизначення при компромісному виборі студентів-переселенців). Успішна адаптація внутрішньо переміщених осіб можлива лише за умови встановлення дружніх конструктивних взаємовідносин в університеті, що якнайкраще може забезпечити студентське самоврядування в розмаїтті своїх організаційних форм (студентська рада, студентський парламент, наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів та молодих учених, студентські гуртки, волонтерські центри тощо) та рівнів (групи, потоку, факультету/інституту, університету).

Список використаних джерел

1. Данильчик А.В. Исследование эмоциональной устойчивости и адаптации студентов // Психологическая студия. – Витебск : УО «ВГУ им. П. М. Машерова», 2011. Вып. 5.– С.48-51.
2. Дмитренко Ю.С. Роль системи студентського самоврядування в адаптації внутрішньо переміщених осіб до університетського середовища / Ю.С. Дмитренко // Імідж сучасного педагога. – 2016. – № 9 (168). – С. 16-19.
3. Кращенко Ю.П., Сорокіна Г.Ю. Дослідження передумов адаптації студентів-переселенців до університетського середовища / Ю.П. Кращенко, Г. Ю. Сорокіна // Імідж сучасного педагога. – 2016. – № 9 (168). – С. 43-46.
4. Ferfolja T., Naidoo L. Supporting refugee students through the Refugee Action Support Program. – University of Western Sydney, 2010. – 45 p.
5. Naidoo L. Engaging the refugee community of Greater Western Sydney // Issues in Educational Research. – 2010. – № 1(20). – p. 47-56.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2016 р.

КРАЩЕНКО Ю.

Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленко, Украина

СОДЕРЖАНИЕ И ФОРМЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ-ПЕРЕСЕЛЕНЦЕВ К УНИВЕРСИТЕТСКОЙ ЖИЗНИ

Предложено содержание и формы педагогического сопровождения адаптации внутренне перемещенных лиц к университетской жизни, которые включают создание благоприятного социально-психологического микроклимата, обеспечения личностно-ориентированного обучения, установления дружеских доброжелательных продуктивных отношений с окружающими студентами и преподавателями, поддержку патриотической гражданской позиции студентов-переселенцев. Разработаны соответствующие рекомендации органам студенческого самоуправления.

***Ключевые слова:** внутренне перемещенные лица, студенты-переселенцы, адаптация, педагогическое сопровождение адаптации, студенческое самоуправление.*

KRASCHENKO YU.

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

CONTENTS AND FORMS OF PEDAGOGICAL SUPPORT FOR ADAPTATION OF INTERNALLY DISPLACED STUDENTS TO UNIVERSITY LIFE

The personality-oriented approach and a set of psychological and educational support (diagnosis of readiness for teaching and learning activities, motivation training, values, social attitudes, mental status and problems of adaptation, support in the development of educational skills and regulation, their life-adjustment, psychological support for internally displaced students in overcoming their social and cultural challenges of life and in developing comfortable relationship with fellow students and teachers, in counseling of internally displaced students, who have problems in adaptation or feel disappointment in their career; self-esteem development, correction of the sense of social vacuum, professional self motivation in making a choice by internally displaced students) are the preconditions of adaptation of internally displaced students.

The priority feature of adaptation of internally displaced students is reestablishing of students social status, developing of affirmations in order to adapt to new conditions of normal life, to overcome physiological trauma, stress, social apathy, loss of faith into the future and positive attitude to life. Successful adaptation of internally displaced persons is possible only if friendly relationships will be set at university community to provide student government with the diversity of functional management. Taking into account the experience of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University we considered the content and forms of pedagogical support of adaptation for internally displaced students.

***Keywords:** internally displaced persons, internally displaced students, adaptation, pedagogical support of adaptation, students government, students government body.*